

Westfriese museumvondsten.

Ter actualisatie van de in eigen beheer uitgegeven catalogus Westfriese munten heb ik in nauwe samenwerking met een bevriende verzamelaar een bezoek gebracht aan diverse musea met een ruime collectie Westfriese munten. Het doel was om het bestaan van diverse geclaimde jaartallen en munttypen te bevestigen. Aan de hand van onze bezoeken konden wij enkele stukken inderdaad bevestigen maar moesten wij constateren dat er stukken bij zaten die verkeerd zijn gelezen of verkeerd zijn ingevoerd in het registratie systeem van het betreffende museum. Deze verkeerd gelezen stukken zijn wel terecht gekomen in diverse catalogi waardoor een onjuist beeld is ontstaan van wat werkelijk geslagen is. In het nieuw geopende Geldmuseum te Utrecht konden wij munten bekijken uit drie grote collecties. Namelijk de collecties van het voormalig KPK, het Nederlands muntmuseum en de Nederlandsche bank.

In het Geldmuseum konden wij een nieuw jaartal bijschrijven van de dubbele stuivers namelijk het jaartal 1633 als normale uitvoering¹. Dit jaartal is eerder opgedoken als vierkante afslag bij munthandel G. Henzen². Ook kon het bestaan worden bevestigd van een duit met het jaartal 1659³. Dit jaartal komt nooit voor in de handel en voor zover ik weet ook niet in bodemvondsten. Verder bleken enkele munten een jaartalwijziging te zijn over een ouder jaartal. In het verleden werd hier niet altijd de aandacht aan gegeven die het mijns inziens verdient waardoor de munten onder het veranderde jaartal in het registratiesysteem werden opgenomen. Zo blijken drieguldens met het jaartal 1786 veelal de jaartal wijziging 1786/65/64 te zijn zonder dat dit ergens wordt vermeld.

In het Westfries museum te Hoorn wilden wij graag de halve stuiver zien van het type Verkade 73.3 met jaartal 1598 of 1599 die daar geclaimd werd in een oude collectie catalogus⁴. Deze bleek niet aanwezig, de wel aanwezige munten bleken allen stuivers van het type Verkade 73.2. Overtuigende exemplaren van de halve stuiver zijn tot nu niet opgedoken. Recent is wel een goede kandidaat voor dit munttype in een particuliere collectie opgenomen. Dit exemplaar draagt waarschijnlijk het jaartal 1599 en is duidelijk kleiner dan de stuivers en weegt ca. 1,26 gram. Het meest opvallende aan dit stuk is dat de waarde aanduiding geheel ontbreekt. Zie onder het stuk afgebeeld naast een stuiver van 1599.

Stuiver 1599 en de halve? Stuiver van waarschijnlijk 1599, beiden in particulier bezit.

Voor aanmuntning van deze halve stuivers zal net als voor de stuivers “consent” zijn gegeven door de Westfriese steden of door de Staten van West-Friesland. Volgens welke muntvoet is mij niet precies bekend. Toen de stad Groningen in 1594 terugkeerde in de unie werd het geldstelsel aangepast aan wat toen algemeen in de verenigde provinciën gold. Voor de halve stuivers werd in 1604 een gehalte voorgeschreven van 0,177 en een gewicht van 1,17 gram. In de periode 1582-1588 nog een gehalte van 0,187 en een gewicht van 1,44 gram. De Westfriese halve stuivers zijn mogelijk op een dergelijke voet geslagen.

Bij Teylers museum te Haarlem vonden wij ook diverse munten die een jaartalwijziging bleken. Helaas moesten wij daar ook de Westfriese duit 1664 schrappen. Dit bleek een verkeerd gelezen exemplaar van 1604 te zijn. Ook moest daar de piedfort 1697 van de driegulden naar het rijk der fabelen worden verwezen. Dit bleek het jaartal 1696 te zijn die dus verkeerd in de registratie was gezet. Wel vonden wij hier enkele leuke exemplaren zoals een halve prinsendaalder 1593 over 92. De geclaimde florijn 1687 bleek ook een jaartalwijziging, namelijk 1687 over 86. In de handel blijken deze florijnen van 1687 allen gewijzigd uit het jaartal 1686. Ook blijken nu de in de grote musea aanwezige exemplaren te zijn gewijzigd uit 1686. Het echte jaar 1687 bestaat volgens ons dan ook niet en hebben wij laten vervallen.

Bij Teylers vonden wij een opmerkelijke munt die de aanleiding vormde om dit artikel te schrijven. Het is een hybride die achteraf ook aanwezig blijkt in de collectie van het Geldmuseum te Utrecht. Ook Albert Scheffers had deze munten reeds ontdekt in zijn inventarisatie maar heeft ze niet verder beschreven⁵. De voorzijde draagt de afbeelding van een dubbele dukaat met het jaartal 1663. In 1663 zijn echter geen dubbele dukaten geslagen, in ieder geval is dit jaartal nog niet terug gevonden. Na goed kijken blijken onder de laatste twee cijfers een 0 en een 6 te staan zodat dit oorspronkelijk een stempel was van 1606. Ook in dat jaar zijn te West-Friesland geen dubbele dukaten geslagen, het eerst bekende jaartal van de dubbele dukaten is 1660.

Zilveren hybride van dubbele dukaat en halve zilveren rijder (sterk vergroot), collectie Teylers museum.

De keerzijde heeft de afbeelding van een halve rijder met het jaartal 1664. Van dit munttype bestaan wel legio exemplaren met dit jaartal. Het lijkt er op dat het stempel van de dubbele dukaat alleen is gebruikt om deze vreemde hybride munt te maken waarvan ten minste twee exemplaren bestaan. Blijkbaar heeft men in 1606 wel een stempel gemaakt voor dubbele dukaten maar is het nooit tot aanmuntning gekomen. Het stempel is blijven liggen waarna in 1663 het jaartal is gewijzigd. Ook in dat jaar is het niet tot aanmuntning van dubbele dukaten gekomen, althans zij zijn nog niet terug gevonden.

Waarom het stempel vervolgens is gebruikt om deze opmerkelijke hybride munten te maken is voornamelijk een raadsel. Een mogelijkheid kan zijn het willen maken van speciale munten die vervolgens als presentje aan hoogwaardigheid bekleders zijn gegeven.

Hierbij wil ik het geldmuseum te Utrecht, het Westfries museum te Hoorn, het Amsterdams historisch museum en Teylers museum te Haarlem bedanken voor de inzage in hun collecties. Speciale dank gaat nog uit naar Teylers voor het mogen publiceren van de afbeelding van de bijzondere hybride munt.

Noten:

- 1: Inventaris nummer MU 00458, het exemplaar weegt 1,198 gram.
- 2: Juli lijst 2001 van munthandel G. Henzen, onder nummer 1152 vermeld en afgebeeld. Het exemplaar is een vierkante afslag met een gewicht van 6,00 gram.
- 3: Inventaris nummer NM 04006, het exemplaar weegt 1,560 gram en is aan het patina te zien een bodemvondst geweest.
- 4: Nummer G307 in de "Catalogus der munten etc. aanwezig in het West-Friesch museum te Hoorn" door J.C. Kerkmeijer (conservator). Hoorn 1932.
- 5: Drs. A.A.J. Scheffers, Doctoraalscriptie De West-Friese munt 1652-1704.